

OKUL YÖNETİCİLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN YAŞAM DOYUMUNA ETKİSİ

Uğur KAFALI¹

Öz

Bu araştırma okul yöneticilerinin kişilik özelliklerinin yaşam doyumları üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Amaç doğrultusunda; Goldberg (1992) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Tatar (2017) tarafından uyarlanan Büyük Beş-50 Kişilik Testi ve Deiner, Emmons, Larsen ve Griffin (1984) tarafından geliştirilmiş ve Türkçeye Köker (1991) tarafından uyarlanan Yaşam Doyum Ölçeği, 2022 yılında Batman ilinde görev yapan gönüllü 148 okul yöneticisine uygulanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 22.0 istatistik programında değerlendirilmiştir. Araştırmada yapılan korelasyon sonucunda okul yöneticilerinin tüm kişilik özellikleri ile yaşam doyumları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin olduğu, çoklu regresyon analizi sonucunda ise; uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerinin okul yöneticilerinin yaşam doyumları üzerinde etkisinin olmadığı, dışa dönüklük, duygusal dengelilik ve zekâ hayal gücü kişilik özelliklerinin okul yöneticilerinin yaşam doyumlarını olumlu etkileyerek %50 oranında artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Yöneticisi, Kişilik Özelliği, Yaşam Doyumu

The Effect of Personality Traits of School Administrators on Life Satisfaction

Abstract

This research was carried out in order to examine the effects of school administrators' personality traits on life satisfaction. Purpose; Goldberg (1992) developed by Turkish Tatar (2017) adapted by the Big Five personality test from 50. Deiner, Emmons, Larsen and Griffin (1984) and developed into Turkish by Köker (1991) adapted by the life satisfaction scale were administered to volunteer 148 school administrators who served in the Batman province in 2022. The obtained data were evaluated in SPSS 22.0 statistical program in computer environment. In this research the correlation between personality traits and life satisfaction as a result of all the positive way a school administrator of a meaningful relationship, as a result of multiple regression analysis; compliance and responsibility of school administrators had no effect on life satisfaction, personality traits, extraversion, and emotional dengelilik intelligence, imagination, personality traits, school administrators life satisfaction, positive affect, and by 50% increases is concluded.

Keywords: School Administrator, Personality Trait, Life Satisfaction

Giriş

Yapısal ve dinamik faktörlerle tanımlanan kişilik, klinik psikoloji, kişilik gelişimi kuramı, örgüt/örgüt psikolojisi ve sosyal psikoloji gibi psikolojinin çeşitli alanlarında yıllar

¹ **Sorumlu Yazar:** Okul Müdürü, Beşiri 15 Temmuz Şehitleri İlkokulu, ugr.kfli@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9172-0438

içinde incelenen en temel konulardan biridir. Kişilik gelişimi, bireyin doğuştan gelen genetik geçmişi ve ekolojisi ile etkileşime giren anlamlarla şekillenen, yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Faraji ve Tezcan, 2021).

Kişilik, birçok tanımı olmasına rağmen karmaşık ve soyut bir kavramdır, ancak literatürde birleşik bir tanım yoktur. Önemli bir neden, kişilik tanımının kullanılan teorik bakış açısına bağlı olarak değişebilmesidir (Rust ve Golombok, 2021). Kişiliği gelişimsel kökenlerinin izini sürerek tanımlamaya yönelik yaklaşımlar, içsel psikolojik dürtülerden kaynaklanan çatışmalardan öğrenilmiş deneyimlere kadar uzanan çeşitli patolojik süreçlere ve mekanizmalara odaklanmıştır (Beutler ve vd., 2003; Maruish, 2008). Kişilik araştırmalarında, Beş Faktör Modeli, kişiliği açıklamada geniş ölçüde üzerinde anlaşmaya varılan önemli bir yaklaşımdır (Albuquerque ve vd. 2013). Bireylerin duyuşsal, bilişsel ve davranışsal işlevlerini etkileyen yapılar yaygın olarak kabul edilmekte ve beş temel yapı üzerinden değerlendirilmektedir (McCrae ve Costa 2006; Somer ve Goldberg 1999).

Bu faktörler: "dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevrotiklik (duygusal dengesizlik) ve deneyime/gelişime açıklık"tır. Dışadönüklük: Dışadönüklük , kişilerarası ilişkilerin doğası ve yoğunluğu ile ilişkilidir ve bireylerin diğer insanların yanında olmaktan keyif aldığı bir özelliktir. Kendine güvenen, ilişki başlatan ve sürdüren dışadönük bireyler, sosyal, iletişimsel ve neşeli özelliklerle karakterize edilirler (Karancı, Dirik ve Yorulmaz, 2007). Uyumluluk: Uyumluluk boyutu, diğer kişinin istek ve beklentilerini anlamaya dayalı, kişilerarası davranışla en alakalı boyut olarak ifade edilmektedir. Uyumluluk kişilik özellikleri; dürüstlük, bağışlayıcılık, güvenilirlik, özveri, alçakgönüllülük, nezaket, saygı, şefkat, özveri vb. davranışları içerir (Albuquerque ve vd. 2013). Sorumluluk: Sorumluluk boyutu ile bireyin iş hayatındaki performansı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Madran ve Akdoğan, 2010). Sorumluluk duygusu güçlü olan bireyler, dürtülerini kontrol edebilen, çalışkan, azimli ve sorumluluk sahibi kişiler olarak nitelendirilmektedir (McCrae ve Costa 2006). Nevrotiklik: Nevrotik kişilik özelliği, korku, üzüntü, öfke ve suçluluk gibi olumsuz duygulara yönelik genel bir eğilimi ifade eder. Nevrotik kişilik özelliklerine sahip kişiler strese daha yatkındır (Aktaş, 2006). Deneyime/Gelişime Açıklık: modeldeki en bilişsel temelli kişilik özelliğidir ve proaktif deneyimlerle ilişkilendirilir. Gelişime açıklık; bağımsızlık, yeniliklere açıklık, hayal gücü, merak, duyarlılık zeka ile ilişkilendirilmektedir (McCrae ve Costa 2006 ; Şimşek ve Koydemir 2013).

Beş faktör kişilik modeli, kişilik kavramının genel bileşenlerinin neler olduğunu ve kişiliğin temel özelliklerinin neler olduğunu sınıflandırarak anlamaya çalışır. Uzun yıllardır bu konuda araştırma yapan uzmanlar, beş faktörlü dilbilim modelini kişilikteki bireysel farklılıkları ortaya çıkarmak için kullanmışlar ve böylece diğer uluslararası araştırma verileriyle desteklenen önemli bir kişilik özellikleri sınıflandırması oluşturmuşlardır. Genel olarak, kişiliğin olumlu yönleri, başkalarına ilgi ve yardım etme eğilimini içerirken, karanlık taraf, sosyal müdahale sonuçlarıyla güçlü bir şekilde ilişkilidir ve yaşam doyumuyla negatif olarak ilişkilidir (Besser ve Zeigler-Hill, 2011).

İnsan fiziksel yapısı dünyayı şuurlu olarak kavrayacak olgunluğa erişmediği için kendisi için tasarlanmış bir sistemin içine doğar ve hayatı deneyimlemeye başlar. Başlangıçta, bir kişi yürümeyi ve konuşmayı öğrenmeden önce bile dünyayı deneyimlemek için biraz zamana ihtiyaç duyar. Çünkü özünde bu asgari düzeydeki temel yeteneklerin bile gerçekleştirilmesi, dünyada geçirilmesi gereken bir süreci gerektirmektedir. Bu süreç, yaşam boyu sürekli öğrenmeyi sağlayan bir süreci içermektedir. Daha önce güvendiğimiz bu tür bir yaşam deneyimi, beyinlerimizin sayısız bağlantı kurması için eşsiz bir fırsattır. Bu süreç sırasında, sol ve sağ hemisferlerin birbirine bağlanmasının en kolay olduğu bir zaman gelir (Güneş ve Deveci, 2020).

Bu nedenle kişiliğin oluşumu, başlangıçta kişiden bağımsız gibi görünen seçimlerle başlayan ve yaşadığı hayatta kendini keşfetme aşamalarıyla zaman içinde devam eden anlamlı bir süreçtir. İnsanlar bu hayatı farklı sosyoekonomik statülerde ve farklı bilinç düzeylerinde yaşarlar. Kişinin kişilik gelişimini tamamlamasının ve sürdürülebilir mutluluğa ulaşabilmesinin ön koşulu, öncelikle kendisi için doğru seçimleri yapabilecek bilinç düzeyine ulaşmasıdır (Parikh ve Gupta, 2010).

Herkes farklı veya benzer durumlarda farklı tepki vermeyi seçer. Bireyin fiziksel yapısı, genetik faktörler, içine doğduğu sistem, hayatındaki olaylar, öğrendiği bilgiler vb. farklı sebepler. Bu nedenle, deneyimler sonuç değil, her biri bireye özgü olan kişilik oluşumuna giden süreçteki yoldur. Her insanın deneyimleri kendisine özgü olduğundan, doğru bir şekilde değerlendirildiğinde, çeşitli deneyim kombinasyonlarından bahsetmek toplum için bir değerdir. Bu noktada insan kendi potansiyelini geliştirmek ve çevresindekileri etkilemek zorundadır (Price, 2011).

Kişilik kavramının yorumlanması konusunda net bir görüş birliği olmadığı ve kişiliğin birkaç farklı şekilde tanımlandığı görülmüştür. "Kişilik, bireyin diğer bireylerden farklı olarak kendi iç ve dış çevresi ile kurduğu tutarlı ve yapılandırılmış ilişki biçimi" olarak tanımlanabilir (Friedman ve Schustack, 2003). Bu ve birçok tanımda kişilik kavramının dört temel özelliği vardır. Bunlardan ilki, bireyi benzersiz kılan ayırt edici özelliklere sahip olmasıdır. Bu tür ayırt edici özellikler, bireysel farklılıklar olarak bilinen diğer insanlarda görülmeyen yönlerde atıfta bulunur. Tutarlılık, başka bir özelliktir, benzer durumlarda bir kişinin davranışının kararlılığıdır (Yılmaz ve Eroğlu, 2012). Bir bireyin belirli durumlarda nasıl davrandığı, kişiliğinin bir parçası olarak kabul edilir. Kişilik, birçok birimden oluşan bir sistemdir. Yapı kavramı, bu sistemlerin her birinin bir karşılıklı ilişki modeli geliştirdiği anlamına gelir. Bir kişinin kişilik özelliklerinin uyumlu ve tutarlı bir model oluşturması beklenir. Kişilik tanımında kullanılan son özellik, ilişki kurma biçimidir. Kişinin kendi duygu ve düşüncelerinin yanı sıra diğer insanları, olayları ve nesnelere algılayabilmesi, onun iç ve dış çevresiyle sürekli bir ilişki içinde olduğunu gösterir. Kişilik, bireyin iç ve dış çevre ile kurduğu ilişkinin biçimini belirler (Cüceloğlu, 2006: 407-408).

Kişilik özellikleri, bir kişinin düşünce, davranış, duygu ve arzularının bir bütün olarak nasıl bir yapıya sahip olduğunu ifade eder. Kişilik özellikleri, bir kişinin nasıl düşündüğünü,

nasıl davrandığını ve nasıl dünyaya tepki verdiğini belirler. Ayrıca, kişilik özellikleri, bir kişinin duygu durumunu da etkiler. Duygu durumu, bir kişinin duygusal reaksiyonlarını ifade eder ve bir kişinin duygu durumu, onun yaşam doyumunu etkileyebilir (Durna, 2005).

Araştırmacılar, bireylerin yaşam doyumlarını etkileyen parametreleri değerlendirirken nasıl daha mutlu olabileceklerini incelemeye başlamışlardır (Chou ve Edge 2012; Johnson ve Acabchuk 2018). Kişilik özelliklerinin hem iyi oluş hem de yaşam doyumunu üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Mueller ve vd. 2018 ; Sun ve vd. 2018).

Yaşam doyumunu kavramında "doyum" terimi, bireyin beklenti, istek ve ihtiyaçlarının karşılanması olarak yorumlanırken, "yaşam doyumunu" terimi, bireyin beklentilerinin başkalarının beklentileri ile karşılaştırılarak elde edilen genel bir değerlendirmedir (Şahin, 2008).

Yaşam doyumunu, yaşamın bütününe yönelik memnuniyet duygusu olarak tanımlanmaktadır (Diener ve Diener 1996). Yaşam doyumunu, bireylerin öznel yargılarından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda yaşam doyumunu, bireylerin yaşamlarının geniş değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu değerlendirme sürecinde bireyler kendi yaşam tarzlarına uygun standartlar oluşturur ve kendi yaşamlarındaki durumlarını bu standartlarla karşılaştırır. Bu nedenle, dış etkenlere dayalı bir değerlendirmeden daha etkili olan öznel bir değerlendirme vardır. Bu nedenle yaşam doyumunu, bireylerin yaşamlarını kendi standartlarına göre değerlendirmek için yaptıkları bilinçli bilişsel bir süreçtir. Kavramsal çıkarımlar bağlamında yaşam doyumunu, bireyin yaşamında hedonik doyum sağlayan kazanımlara sahip olması olarak tanımlanabilir (Çikrikci, Griffiths ve Erzen, 2019). Çikrikci'ye (2016) göre yaşam doyumunu, bireylerin elde etmek istedikleri ile sahip oldukları hazzal kazanımlar arasındaki mesafelerin bilişsel değerlendirmesidir.

Bir kişinin mevcut yaşamı ideal yaşamına ne kadar yakınsa, yaşamdan o kadar fazla doyum alır. Bu durumu formüle edersek yaşam doyumunu = hayal - yaşam diyebiliriz. Burada, daha büyük farklılıklar daha düşük yaşam doyumunu ile ilişkilendirilirken, daha küçük farklılıklar daha yüksek yaşam doyumunu ile ilişkilidir. Sıfıra yakın bir fark, yüksek yaşam doyumunu gösterir (Nam ve Akbay, 2020).

Yaşam doyumunu, bireylerin genel yaşam kalitelerini olumlu olarak değerlendirme derecesidir. Yaşamın genel bir değerlendirmesi; bireyin nasıl hissettiği, çeşitli faktörlerin arzu edilirliliği ve beklentilerinin nasıl karşılanacağı gibi bireyin zihnindeki ilgili tüm kriterleri içerir. Değerlendirmenin amacı, bir kişinin hayatını bir bütün olarak ele almaktır. Bu noktada üç noktaya dikkat etmek gerekiyor. Birincisi, bireyin yaşamın bir alanını değerlendirmesi yaşam doyumunu içermez. Kişinin yaptığı işten zevk alması, kişinin yaşamı hakkında olumlu bir değerlendirme yapmasına katkıda bulunabilir, ancak genel yaşam doyumunu oluşturmaz. Alana özgü derecelendirmeler, yaşam memnuniyetinden çok 'alan memnuniyeti' ile karakterize edilir. Bir diğer konu da kişinin hayatını değerlendirirken ne hissettiği değil, geçmişi, bugünü ve olası geleceği de göz önünde bulundurması gerekir. Kişi bir gün kendini kötü hissedebilir, ancak geçmiş yaşamı veya olası geleceği hakkında daha iyi bir duyguya sahip olabilir. Bu

nedenle hayatın sadece zamansal özelliklerinin değerlendirilmesi düşünülmemelidir. Son nokta, kişinin hayatını başkalarının doğru olduğunu düşündüklerine göre değil, kendi yargılarına göre değerlendirmesinin önemidir. Olumlu ya da olumsuz yargılar kişiden kişiye değişebilir. Bu nedenle insan kendi yaşamını değerlendirirken kendi yargılarına göre hareket etmelidir (Veenhoven, 1996).

Yaşam doyumu birçok alt faktörden etkilenen bir konudur. Bu sebeple kişinin sosyal arkadaşlık ağı, evlilik gibi unsurlarda kişinin yaşam doyumunu etkilemektedir. İnsanların zamanının önemli bir bölümünü geçirdiği kişiler zamanla kişinin beslendiği ve dönüştüğü kişiyi oluşturur. Bu sebeple kurulan sağlıklı ilişkiler bireyin yaşamında önem arz etmektedir (Woodman ve vd. 2009).

Yaşam doyumu, bir kişinin hayatındaki tatmini ve mutluluğu ifade eder ve bu, kişinin genel sağlıklı ve memnun olma durumudur. Kişiliğin yaşam doyumu üzerindeki etkisi, kişinin kişilik özelliklerine göre değişebilir. Düşük benlik saygısı olan kişiler, kendi değerlerine ve inançlarına göre hareket etmeye daha az eğilimlidirler ve bu nedenle, yaşamlarındaki amaçlarına ulaşmakta daha az başarılı olabilirler. Bu da yaşam doyumlarını azaltmaktadır (Meral, 2018). Diğer taraftan, yüksek benlik saygısı olan ve kendine güveni yüksek olan kişiler, yaşam doyumlarının yüksek olduğu gösterilmiştir. Bu kişiler, kendilerine olan saygılarının yüksek olması nedeniyle, kendi başarılarını değerlendirirken daha özgüvenli olabilirler ve bu nedenle, yaşamlarındaki başarılarından daha fazla tatmin olabilirler. Empati duygusu, bir kişinin diğer insanların duygularını anlama ve onların yerine kendini koyma yeteneğidir. Empati duygusu olan kişiler, diğer insanlarla iletişim kurarken daha etkili olabilir ve bu da bir kişinin yaşam doyumunu arttırabilir. Ayrıca, kişiler arası ilişkilerde empati duygusu olan kişiler, daha uyumlu ve daha mutlu olabilirler ve bu da bir kişinin yaşam doyumunu arttırabilir (Dökmen, 2005). Sosyal beceriler, bir kişinin diğer insanlarla iletişim kurma, onlarla ilişki kurma ve onlarla işbirliği yapma yetenekleridir. Sosyal becerileri olan kişiler, diğer insanlarla etkili bir şekilde iletişim kurarak daha mutlu olabilirler ve bu da bir kişinin yaşam doyumunu arttırabilir.

Kişilik özellikleri de mizah, bağlanma, memnuniyet ve diğer yönler arasındaki ilişkileri değerlendirmede önemlidir. Kendini baltalayan mizahın güvenli bağlanma, duygu istikrarı ve vicdanlılıkla negatif ilişkili olduğu, saldırgan mizahın ise uyumluluk ve vicdanlılıkla negatif ilişkili olduğu bulunmuştur (Saroglou ve Scariot, 2002). Bununla birlikte, katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzları, uyumluluk ve deneyime açıklık ile olumlu yönde ilişkilidir. Dışadönüklük, vicdanlılık ve nevroitiklik de kişilik sağlığının değerlendirilmesinde göze çarpmaktadır (Betz ve Borgen, 2010). Nevrotiklik, mutluluk ve yaşam doyumunun en güçlü yordayıcısı olmuştur (De Neve ve Cooper, 1998). Dışadönüklük, mutluluğa katkıda bulunan başka bir özellik olurken, vicdanlılık yaşam doyumunu ile ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte, Costa ve McCrae'nin (1980) ilginç bir önerisi, düşük nevroitik içedönükler ile yüksek nevroitik dışadönüklerin benzer düzeyde mutluluk veya yaşam doyumuna sahip olabileceğidir.

Özetlemek gerekirse, yaşam doyumu, kişinin kendi yaşamını öznel olarak değerlendirmesiyle elde edilen sonuçtur. Kurumsal yaşamda yönetici düzeyindeki okul yöneticilerinin kişilik özelliklerinin yaşam doyumu gibi insan yaşamının en önemli faktörleri üzerindeki etkisinin incelenmesi önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, okul yöneticilerinin kişilik özelliklerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisini incelemektir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma okul yöneticilerinin kişilik özelliklerinin yaşam doyumları üzerindeki etkilerinin incelenmesine yönelik yordayıcı korelasyon araştırma modelinde kurgulanmıştır. “Yordayıcı korelasyonel araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişkiler incelenerek değişkenlerin birinden yola çıkarak diğeri yordanmaya çalışılır” (Büyüköztürk vd., 2014: 14). Bu araştırmanın yordayıcı değişkeni okul yöneticilerinin kişilik özellikleri, yaşam doyumları ise yordanan değişkenidir.

Örneklem

Araştırmanın evrenini Batman ilinde görev yapan okul yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yoluna gidilmemiştir. Evren içerisindeki tüm okul yöneticilerine ulaşılmaya çalışılmış, gönüllü 148 okul yöneticisine veri toplama araçları uygulanmıştır. Yöneticiler cinsiyete göre 89'u (%60,1) erkek, 59'u (%39,9) kadın olarak dağılmaktadır. Yöneticiler yaşa göre 36'sı (%24,3) 26-35, 76'sı (%51,4) 36-45, 36'sı (%24,3) 45 üzeri olarak dağılmaktadır. Yöneticiler medeni duruma göre 112'si (%75,7) Evli, 36'sı (%24,3) Bekar olarak dağılmaktadır. Yöneticiler eğitim düzeyine göre 113'ü (%76,4) Üniversite, 35'i (%23,6) Lisansüstü olarak dağılmaktadır. Yöneticiler yönetici olarak çalışma süresine göre 30'u (%20,3) 1 yıldan az, 54'ü (%36,5) 1-5 yıl, 45'i (%30,4) 6-10 yıl, 19'u (%12,8) 10 yıldan fazla olarak dağılmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler anket yoluyla toplanmıştır. Anket tanımlayıcı özellikler, kişilik ölçeği ve yaşam doyumu ölçeğinden oluşmaktadır. Araştırmada kişilik ölçeği olarak Goldberg (1992) tarafından geliştirilen “Büyük Beş-50 Kişilik Testi” kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Tatar (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçekte bulunan 50 madde “Hiç Uygun Değil=1, Uygun Değil=2, Orta / Kararsız=3, Biraz Uygun=4, Çok Uygun=5” olarak işaretlenmektedir. Bu araştırmada ölçeğin güvenilirliği Alpha=0,855 olarak bulunmuştur. Ölçek 5 kişilik özelliğini ölçmektedir. Araştırmada, yöneticilerin yaşamdan aldıkları doyumu belirlemek amacıyla Deiner, Emmons, Larsen ve Griffin (1984) tarafından geliştirilmiş olan “Yaşam Doyumu Ölçeği (The Satisfaction with Life Scale)” kullanılmıştır. 5 maddeden oluşan ölçek Köker (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu araştırmada ölçeğin güvenilirliği Alpha=0,918 olarak bulunmuştur.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Okul yöneticilerinden ölçekler yoluyla elde edilen veriler, bilgisayarda SPSS 22.0 programında istatistiksel olarak analiz edilerek değerlendirilmiştir. Katılımcıların yaş, cinsiyet gibi tanımlayıcı özelliklerinin dağılımlarının incelenmesinde yüzde ve frekans analizlerinden, kişilik özellikleri ve yaşam doyum düzeylerinin incelenmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalanılmıştır. Okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile incelenirken, kişilik özelliklerinin yaşam doyumlarını yordama düzeylerinin incelenmesinde lineer regresyon analizine başvurulmuştur.

Bulgular ve Yorumlar

Yöneticilerin birey kişilik özellikleri ve yaşam doyumuna yönelik; aritmetik ortalama, standart sapma ve minimum-maksimum düzeyleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. *Kişilik Özellikleri ve Yaşam Doyumu Puan Ortalamaları*

	N	Ort	Ss	Min.	Maks.	Alpha
Yaşam Doyumu	148	4,582	0,586	2,400	5,000	0,845
Dışadönüklük	148	3,999	0,694	2,100	5,000	0,816
Uyumluluk	148	4,028	0,559	2,200	5,000	0,823
Sorumluluk	148	3,318	0,636	1,300	5,000	0,809
Duygusal Dengelilik	148	3,656	0,770	2,000	5,000	0,827
Zekâ Hayal Gücü	148	3,814	0,784	2,100	5,000	0,833

Yöneticilerin “yaşam doyumunu” ortalaması çok yüksek $4,582 \pm 0,586$ (Min=2.4; Maks=5), “dışadönüklük” ortalaması yüksek $3,999 \pm 0,694$ (Min=2.1; Maks=5), “uyumluluk” ortalaması yüksek $4,028 \pm 0,559$ (Min=2.2; Maks=5), “sorumluluk” ortalaması orta $3,318 \pm 0,636$ (Min=1.3; Maks=5), “duygusal dengelilik” ortalaması yüksek $3,656 \pm 0,770$ (Min=2; Maks=5), “zeka hayal gücü” ortalaması yüksek $3,814 \pm 0,784$ (Min=2.1; Maks=5) olarak saptanmıştır.

Tablo 2. *Kişilik Özellikleri ve Yaşam Doyumu Puanları Arasında Korelasyon Analizi*

	Yaşam Doyumu	
	r	p
Dışadönüklük	-0,043	0,015*
Uyumluluk	0,191*	0,020
Sorumluluk	0,670**	0,000
Duygusal Dengelilik	0,529**	0,000
Zeka Hayal Gücü	0,642**	0,000

*<0,05; **<0,01; Pearson Korelasyon Analizi

Yaşam doyumunu, dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik, zeka hayal gücü, puanları arasında korelasyon analizleri incelendiğinde; dışadönüklük ile yaşam doyumunu arasında $r=0.443$ pozitif zayıf ($p=0,015 < 0.05$), uyumluluk ile yaşam doyumunu arasında $r=0.191$ pozitif çok zayıf ($p=0,020 < 0.05$), sorumluluk ile yaşam doyumunu arasında $r=0.67$ pozitif orta ($p=0,000 < 0.05$), duygusal dengelilik ile yaşam doyumunu arasında $r=0.529$ pozitif orta

($p=0,000<0.05$), zeka hayal gücü ile yaşam doyumu arasında $r=0.642$ pozitif orta ($p=0,000<0.05$) düzeyde korelasyon bulunmuştur.

Tablo 3. Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi

Bağımsız Değişken	Standart Edilmemiş Katsayılar		Standart Edilmiş Katsayılar	t	p	%95 Güven Aralığı	
	B	SE	β			Alt	Üst
Sabit	1,997	0,321		6,222	0,000	1,363	2,632
Dışadönüklük	0,286	0,080	0,339	3,563	0,000	0,127	0,445
Uyumluluk	0,012	0,068	0,011	0,174	0,862	-0,122	0,146
Sorumluluk	0,011	0,058	0,012	0,186	0,853	-0,103	0,125
Duygusal Dengelilik	0,139	0,056	0,183	2,479	0,014	0,028	0,250
Zekâ Hayal Gücü	0,222	0,067	0,298	3,312	0,001	0,090	0,355

*Bağımlı Değişken=Yaşam Doyumu, $R=0,719$; $R^2=0,500$; $F=30,367$; $p=0,000$; Durbin Watson Değeri=1,299

Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik, zeka hayal gücü ile yaşam doyumu arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=30,367$; $p=0,000<0.05$). Yaşam doyumu düzeyindeki toplam değişim %50 oranında dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik, zeka hayal gücü tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,500$). Dışadönüklük yaşam doyumu düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,339$). Uyumluluk yaşam doyumu düzeyini etkilememektedir ($p=0.862>0.05$). Sorumluluk yaşam doyumu düzeyini etkilememektedir ($p=0.853>0.05$). Duygusal dengelilik yaşam doyumu düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,183$). Zekâ hayal gücü yaşam doyumu düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,298$).

Sonuç ve Tartışma

Okul yöneticilerinin kişilik özelliklerinin yaşam doyumları üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik araştırmaya Batman ilinde görev yapan 148 okul yöneticisi gönüllü olarak katılım sağlamıştır.

Okul yöneticilerinin kişilik özellikleri; dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik ve zeka hayal gücü olmak üzere beş faktör üzerinden incelenmiştir. 5 üzerinden yapılan değerlendirmeye göre okul yöneticilerinin dışa dönüklük düzeyleri 3,999 ortalama, uyumluluk düzeyleri 4,028, sorumluluk düzeyleri 3,318, duygusal dengelilik düzeyleri 3,656 ve zeka hayal gücü düzeyleri 3,814 ortalama sayısal değer almıştır. Buna göre okul yöneticileri en yüksek uyumluluk kişilik özelliğine sahipken, en düşük sorumluluk kişilik özelliğine sahiptirler. Okul yöneticilerinin yaşam doyumlarına bakıldığında ise yine 5 üzerinden yapılan değerlendirmeye göre yaşam doyumu düzeyleri 4,582'dir. Buna göre okul yöneticileri yaşamdan oldukça yüksek düzeyde doyum sağlamaktadırlar.

Araştırmada okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda tüm kişilik özellikleri ile dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik ve zeka hayal gücü ile yaşam

doyumunu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiştir. Buna göre okul yöneticilerinin dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik ve zeka hayal gücü kişilik özelliklerine sahip olmaları arttıkça veya azaldıkça aynı doğrultuda yaşam doyum düzeyleri de artmakta veya azalmaktadır. Araştırmada okul yöneticilerinin kişilik özelliklerinin yaşam doyumları üzerindeki etkileri lineer regresyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda; uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerinin okul yöneticilerinin yaşam doyumları üzerinde etkisinin olmadığı, dışa dönüklük, duygusal dengelilik ve zeka hayal gücü kişilik özelliklerinin ise yaşam doyumunu olumlu etkileyerek % 50 oranında artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaşam doyumunu ve kişilik özelliklerinin incelendiği araştırmalarda, kişiliğin yaşam doyumunu etkilediği sonucuna varılmıştır. Hayes ve Joseph'in (2003) yetişkinler çalışmasında; Schimmack ve diğerleri (2004) üniversite öğrencilerinin dışadönüklüğü; Ho ve diğerleri (2008) ergenler çalışmasında dışadönüklük Vicdanlılık ve vicdanlılık; Bulut ve Yıldız (2020) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma, yukarıdaki araştırmaların hepsinde kişiliğin dışadönüklük, uyumluluk ve vicdanlılık alt boyutlarının yaşam doyumunu ile pozitif, kişiliğin nevroitik alt boyutlarının yaşam doyumunu ile negatif ilişkili olduğunu göstermiştir.

Bu araştırma Batman ilinde görev yapan 148 okul yöneticisinin görüşleri ile sınırlıdır. Daha genel verilere ulaşmak için daha fazla okul yöneticisinin katıldığı araştırmalar yapılabilir. Ayrıca okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile iş doyumunu, örgütsel bağlılık, örgütsel vatandaşlık davranışı gibi değişkenlerle ilişkisini araştıran çalışmalar yapılabilir. Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerine göre gerçekleştirilmiştir. Nitel çalışmalarla okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiler daha detaylı olarak incelenebilir.

Kaynakça

- Aktaş, A. (2006). *Farklı kültürlerdeki yöneticilerin kişilik özelliklerine dayanarak liderlik anlayışlarının belirlenmesi: Türk ve Amerikan otel yöneticilerinin karşılaştırmalı analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi
- Albuquerque, I., de Lima, M. P., Matos, M., ve Figueiredo, C. (2013). The interplay among levels of personality: The mediator effect of personal projects between the big five and subjective well-being. *Journal of Happiness Studies*, 14, 235–250.
- Besser, A., Zeigler-Hill, V. (2011). Pathological forms of narcissism and perceived stress during the transition to the university: The mediating role of humor styles. *International Journal of Stress Management*, 18(3), 197-221.
- Betz, N. E. ve Borgen, F. H. (2010). Relationships of the big five personality domains and facets to dimensions of healthy personality. *Journal of Career Assessment*, 18(2), 147-160.
- Beutler, L.E., Groth-Marnat, G. and Rosner, R. (2003). Introduction to integrative assessment of adult personality. In L.E. Beutler and G. Groth-Marnat (eds.) *Integrative assessment of adult personality*. Guilford Press.
- Bulut, M. B. ve Yıldız, M. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumlarına Etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24 (2), 397-412. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/56373/573229>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi* (17. bs.). Pegem Akademi.
- Chou, H. T. G., ve Edge, N. (2012). They are happier and having better lives than I am”: the impact of using Facebook on perceptions of others’ lives. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 15, 117–121.
- Costa, P. T. ve McCrae, R. R. (1980). Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: Happy and unhappy people. *Journal of Personality ve Social Psychology*, 38(4), 668-678.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı* (15. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Çikrikci, Ö. (2016). The effect of internet use on well-being: meta-analysis. *Computers in Human Behavior*, 65, 560–566.
- Çikrikci, Ö., Griffiths, M. D., ve Erzen, E. (2019). Testing the mediating role of phubbing in the relationship between the big five personality traits and satisfaction with life. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-13.
- DeNeve, K. M., ve Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124(2), 197–229. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.2.197>
- Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Diener, E., ve Diener, C. (1996). Most people are happy. *Psychological Science*, 7, 181–185.
- Dökmen, Ü., (2005), *İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yayıncılık. İstanbul.
- Durna, U. (2005) A tipi ve b tipi kişilik yapıları ve bu kişilik yapılarını etkileyen faktörlerle ilgili bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 275-290.
- Faraji, H., Tezcan, A.E. (2021). Ergen. Eğiten Kitap.
- Friedman H S ve Schustack (2003) *Personality Classic Theories and Modern Research*, Allyn and Bacon, Boston.
- Goldberg LR. (1992) The development of markers for the big-five factor structure. *Psychol Assess*, 4, 26-42.

- Güneş, F. ve Deveci, T. (2020). Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme. PegemA.
- Hayes, N. and Joseph, S. (2003). Big 5 correlates of three measures of subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 34(4), 723-727.
- Ho, M. Y., Cheung, F. M. and Cheung, S. F. (2008). Personality and life events as predictors of adolescents' life satisfaction: Do life events mediate the link between personality and life satisfaction?. *Social Indicators Research*, 89(3), 457-471.
- Johnson, B. T., ve Acabchuk, R. L. (2018). What are the keys to a longer, happier life? Answers from five decades of health psychology research. *Social Science ve Medicine*, 196, 218-226.
- Karancı, A. N., Dirik, G. ve Yorulmaz, O. (2007). Eysenck Kişilik Anketi - Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formunun (EKA-GGK) Türkiye'de Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(3), 254-261.
- Koydemir, S., Şimşek, Ö. F., Schütz, A., ve Tipandjan, A. (2013). Differences in how trait emotional intelligence predicts life satisfaction: The role of affect balance versus social support in India and Germany. *Journal of Happiness Studies*, 14(1), 51-66.
- Köker, S. (1991). Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Maruish, M. E. (2008). The clinical interview. In R. P. Archer ve S. R. Smith (Eds.), *Personality assessment* (pp. 37-80). Routledge/Taylor ve Francis Group.
- McCrae, R. R., ve Costa, P. T. (2006). *Personality in adulthood, a five-factor theory perspective* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Meral, Y. (2018). İşletme birleşmelerinde özdeşleşme, güven, iletişim kültür ve süreç adaletinin, iş doyumu ve banka birleşmesi sonrası yeni özdeşleşme üzerindeki etkileri. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Nam, A. ve Akbay, S. E. (2020). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumu: beş faktör kişilik özellikleri, bilinçli farkındalık ve yılmazlığın rolü. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16 (31), 4210-4237. DOI: 10.26466/opus.719138
- Parikh, M. ve R. Gupta.(2010). *Organizational Behavior*. Tata McGraw-Hill.
- Price, A. (2011). *Human Resource Management*. 4. Basım. Sout Western Cengage Learning
- Rust, J., Golombok, S. (2021). *Modern Psychometrics: The Science of Psychological Assessment*. Fourth Edition, Sussex: Routledge.
- Saroglou, V. ve Scariot, C. (2002). Humor Styles Questionnaire: Personality And Educational Correlates İn Belgian High School And College Students. *European Journal of Personality*, 16, 43-54.
- Schimmack, U., Oishi, S., Furr, R. M. and Funder, D. C. (2004). Personality And Life Satisfaction: A Facet-Level Analysis. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 30(8), 1062-1075.
- Somer, O., ve Goldberg, L. R. (1999). The structure of Turkish trait-descriptive adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 431-450.
- Şahin, Ş. (2008). Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ve yaşam doyum düzeyleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi.
- Tatar, A. (2017). Büyük Beş-50 Kişilik Testinin Türkçeye çevirisi ve Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formu ile Karşılaştırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(1), 51-61. <https://doi.org/10.5455/apd.220580>
- Veenhoven, R. (1996). *The study of life-satisfaction*. Erasmus University Rotterdam, Faculty of Social Sciences, Netherlands.
- Woodman, T. ve diğ., (2009). Emotions and sport performance: An exploration of happiness, hope, and anger. *Journal of Sport ve Exercise Psychology*, 31(2), pp. 169-188.

Yılmaz, A. ve Eroğlu, E. (2012). Davranış bilimleri ve örgütsel davranış (4.Bs.). Ankara: Detay Yayıncılık.